

Verrassende flora in nieuwe duinen langs de Noordwijkse boulevard

Jelle van Dijk

Inleiding

In juli 2005 werd de plantengroei langs de Koningin Wilhelmina boulevard (KW boulevard) geïnventariseerd. Zo werd vastgelegd wat hier groeide voordat de werkzaamheden voor de kustversterking begonnen. In de tweede helft van juli en in begin september 2008 werd weer een volledige inventarisatie van de plantengroei uitgevoerd, maar nu in de brede duinstrook die dankzij de kustversterking was ontstaan. Hieronder wordt ingegaan op de ontwikkeling van de vegetatie in dit nieuwe gebied. Belangstellenden kunnen het excelbestand per e-mail toegestuurd krijgen. Hierin worden alle gevonden soorten (110) genoemd met vermelding van de trajecten waarin deze soorten werden aangetroffen. Een vergelijking met de inventarisatie van 2005 wordt in deze bijdrage nog niet gemaakt.

Kustversterking

In de periode september 2007 – maart 2008 werd voor de kust van Noordwijk een kustversterkingsproject uitgevoerd. De smalle duinenrij voor de KW boulevard werd afgegraven om plaats te maken voor een brede dijk.

Deze met stenen beklede dijk loopt van de appartementengebouwen van Huis ter Duin aan de zuidzijde tot dichtbij afrit 20 aan de noordzijde. De dijk werd afgedekt met een laag zand. Aan de zeezijde van de dijk werden een nieuwe duinstrook van ruim 50 meter breed en een nieuw strand opgespoten. Deze zeevaartse uitstulping voor de KW boulevard sluit in noordelijke en zuidelijke richting aan op het bestaande strand door middel van geleidelijk smaller wordende duinstroken met een lengte van ongeveer een kilometer.

Zaadbank

Op advies van de *Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk* besloot het Hoogheemraadschap van Rijnland om de bovenlaag van de bestaande duinstrook op te slaan met het doel deze zaadbank later terug te brengen in de nieuwe duinstrook. Hierbij speelde vooral het behoud van de Blauwe zeedistel, een beschermde soort in de Flora- en Faunawet, een belangrijke rol. Besloten werd deze zaadbank op te slaan op het strand bij afrit 22. Dat dit een slechte keus is – in het verleden vond juist hier regelmatig sterke duinafslag plaats – bleek al op 11 november 2007. Door een combinatie van springvloed en NW-storm werd meteen al meer dan de helft

weggespoeld. De aanleg van een zanddijkje baatte niet meer en bij de stormen die snel hierna volgden verdween het overgrote deel van het restant, waardoor niet meer dan ongeveer een vijfde deel restte. Dit werd later met behulp van een zware machine hogerop gebracht tot zelfs over de afrastering van de zeeleep.

Na voltooiing van de zandsuppletie en de vormgeving van de zandmassa's door bulldozers werd het restant van de zaadbank op enkele plekken voor de KW boulevard uitgestrooid. Hierna werd het aanplanten van helm, gestoken in de duinen ten noorden en ten zuiden van Noordwijk, voltooid. De heer Zeeman van het Hoogheemraadschap toonde mij in maart 2008 de plaatsen waar deze grond gedeponeed was.

Restant van de zaadbank wordt hogerop gewerkt, december 2007. foto: Jelle van Dijk

Eerste ontwikkelingen

Het volgen van de vegetatie op een braakliggend terrein is altijd een spannende aangelegenheid. In het geval van de nieuwe Noordwijkse kustduinen wordt daar nog een extra element aan toegevoegd. Het opgespoten zand komt van de zeebodem en bevat gegarandeerd geen zaden.

Wat hier het eerste jaar opslaat, kan afkomstig zijn van:

- zaad in het restant van de terug gebrachte zaadbank
- zaad dat meegekomen is met de duizenden helmplanten
- zaad dat in het voorjaar is ingewaaid vanuit de aangrenzende zeeduinen.

Al na enkele weken werd duidelijk dat één soort optimaal profiteerde van de nieuwe situatie:

Zeeraket. Deze plant is goed aangepast aan het leven in stuivend zand door middel van ronde, vettige bladeren. In een voorjaar met veel regen kiemen de zaden massaal. In zulke jaren kan het hogere deel van het strand geheel lila gekleurd worden door duizenden planten van de Zeeraket.

Zeeraket, sept. 2008. foto: Jelle van Dijk

Voor de KW boulevard was goed te zien waar de restanten van de zaadbank waren gedeponerd. Hier waren hele velden met Zeeraket te zien. Ook was de Helm hier opvallend beter aangeslagen (groener) dan in de delen waar geen zand van elders was opgebracht. Na de eerste flinke regenbuien, die helaas wat lang op zich lieten wachten, kleurde ook de overige helmaanplant wat groener. Dit heeft vermoedelijk te maken met het zout dat nog in het opgespoten zand zat. Direct na het opspuiten werd er namelijk Helm ingeplant. Pas toen de eerste zware regenbuien voor zoet water in de bovenste bodemlaag hadden gezorgd, sloeg de Helm op de meeste plaatsen goed aan. Op enkele plaatsen was de Helm helaas al afgestorven.

De tweede opvallende soort is de **Melganzevoet**. Deze soort is wellicht het meest voorkomende 'onkruid' ter wereld. Overal waar met grond wordt gewerkt slaat deze plant in grote aantallen op. In de bollenteelt staat deze plant bekend als 'meelboom', omdat ze kunnen uitgroeien tot bijna een meter hoge planten. Deze planten produceren bijzonder veel zaad dat tientallen jaren kiemkrachtig blijft. Bovendien kan zo'n zaadje in korte tijd uitgroeien tot een bloeiende plant die snel vele duizenden zaadjes produceert. Kortom overal ligt wel zaad van de Melganzevoet.

Een beetje beweging in de grond gecombineerd met goede lichtomstandigheden (braakliggend land) is voldoende om de Melganzevoet te laten verschijnen. Gelet op de ruime verspreiding van deze soort in de nieuwe duinen zijn deze planten hoogstwaarschijnlijk hier ook gekomen met het aanplanten van de Helm.

Blauwe zeedistel

Langs de KW boulevard kwamen enkele Blauwe zeedistels in bloei. Bij de aanleg van de dijk en het plaatsen van de afrastering langs de KW boulevard is indertijd niet al het zand langs de trottoirband weggeschept. In dit zand zijn worteldelen overgebleven van waaruit nu bloeiende planten zijn gegroeid.

In de echt nieuwe duinen is dit jaar geen enkele bloeiende Blauwe zeedistel te zien. Dat zal vermoedelijk volgend jaar anders zijn. Vrijwel onzichtbaar voor de wandelaars over de padjes staan verspreid in de nieuwe duinen enkele honderden zeedisteltjes.

Kiemplant van de Blauwe zeedistel in de nieuwe duinen, juni 2008. foto: Jelle van Dijk

Blauwe zeedistel is een tweejarige plant. Na het kiemen van het zaad volgt dus nog geen bloei. Of de kiemplant zal uitgroeien tot een bloeiend exemplaar hangt onder andere af van de voedselrijkdom in de bodem. Deze soort profiteert graag van afgestorven plantendelen in de bodem zoals afgestorven Helm. Omdat de bodem nog bijzonder voedselarm is, zal de bloei wellicht volgend jaar minder uitbundig zijn dan vroeger na het 'afschuiven' van de zeereep.

Ook voor de zeedistel geldt dat de kiemplanten vrijwel overal in de nieuwe duinstrook zijn te vinden. Dit wijst er op dat ook dit zaad met de helmaanplant is meegekomen. Ook mag worden aangenomen dat in het vroege voorjaar nog zaad is ingewaaid vanuit groeiplaatsen in de bestaande zeereep.

Grond van elders

Behalve zand uit zee is op twee plaatsen ook zand van elders aangevoerd. Dat is goed te zien aan plantensoorten die hier wel en elders niet te vinden zijn. De eerste plek betreft de zuidzijde van de brede *strandafrit bij de vuurtoren*. Bij het aanbrengen van de zware betonplaten bleek waarschijnlijk dat enkele platen aan de zuidrand te

weinig ondersteuning kregen. Vermoedelijk is hierna op bescheiden schaal duinzand van elders aangevoerd. De vegetatie wordt hier gekenmerkt door soorten die in juli nog niet elders werden aangetroffen zoals Hopklaver, Smalle weegbree, Wilde peen, Duizendblad, Akkerkool, Harig wilgenroosje, Gewone rolklaver, Gele honingklaver en Bijvoet. Bij het onderzoek op 5 september bleken sommige soorten zich ook op andere plaatsen gevestigd te hebben.

De tweede plaats met 'vreemd' zand betreft de *strook voor hotel Huis ter Duin*. Na voltooiing van de kustversterking is men direct begonnen met de bouw van een enorme parkeerkelder aan de landzijde van het hotel. Het overtollige zand is aan de zeezijde gestort en omgevormd tot een nieuw duin. Hierin zijn enkele paden aangelegd en ook de landingsplaats voor de helikopter heeft hier een nieuwe plaats gekregen. Soorten die zijn meegelift met deze zandverplaatsing zijn bijvoorbeeld Zandzegge, Wondklaver, Duindoorn, Heermoes, Zilverschoon en Gewone rolklaver. Waarschijnlijk zullen hier volgend jaar nog wel meer soorten opslaan. Wel moet worden bedacht dat de bovenlaag vooral bestond uit de midget-golfbaan die hier lag en dat deze bovenlaag als eerste werd gestort en later door grote hoeveelheden wit zand werd overdekt.

Het derde gebied met een enigszins afwijkende plantengroei is natuurlijk de smalle strook langs het trottoir van de KW boulevard. Hier is wat grond met zaad van voor de werkzaamheden blijven liggen wat zoals al eerder werd opgemerkt, bloeiende planten van de Blauwe zeedistel heeft opgeleverd. In augustus werden bloemen aangetroffen in de onbekende plant die langs de trottoirband bij het begin van het duinpad was aangetroffen. Het bleek om Maxixe (*Cucumis anguria*) te gaan. Deze plant is nauw verwant aan de Komkommer en is oorspronkelijk afkomstig uit Afrika en wordt veel geteeld in Brazilië.

Opvallende vestigingen

Behalve de eerder genoemde soorten Zeeraket, Melganzevoet en Blauwe zeedistel, zijn er nog meer soorten die verrassend ruim verspreid blijken te zijn. Ook van deze soorten mag worden aangenomen dat vooral de helmaanplant dienstig bij de verspreiding is geweest.

In de Noordwijkse duinen, met name in de Coepelduinen, is de **Duinaveruit** een opvallende verschijning. Vermoedelijk is deze soort als zandbinder in het begin van de twintigste eeuw in ons land ingevoerd. De gevonden planten waren nog zeer klein, maar zullen de komende jaren ongetwijfeld uitgroeien tot forse, diepwortelende pollen.

Vrijwel overal werd ook **Grote zandkool** aangetroffen, in veel gevallen volop bloeiend. Deze soort was voor het begin van de werkzaamheden zeer talrijk langs de boulevard en bij de strandafritten. Naar verwachting zal deze soort nog sterk toenemen.

Een bekende soort van de zeereep is de **Akkermelkdistel** (var. *maritimus*). Evenals de zeedistel komt deze plant pas in bloei bij voldoende voedingsstoffen in de bodem zoals afgestorven worteldelen van andere planten. Het gaat dan ook nu vrijwel uitsluitend om bladrozetten. Alleen op plaatsen met 'ander zand' zijn bloeiende planten te vinden.

In de nieuwe duinen werden al drie soorten gevonden die kenmerkend zijn voor open stuifzandgebieden in het kustgebied: **Stekend loogkruid**, **Zacht loogkruid** en **Smal vlieszaad**.

Na de bloei sterft de wortel snel af, waarna de bolvormige plant door de wind aan de rol gaat en onderweg het zaad laat vallen. Te verwachten is dat deze 'steppenrollers' volgend jaar een stuk talrijker zullen zijn.

Op veel plaatsen was ook het **Bezemkruiskruid** te vinden. Deze soort, oorspronkelijk afkomstig uit zuidelijke Afrika, is een nieuwkomer in de Nederlandse flora. Bij Noordwijk werd deze soort voor het eerst begin jaren negentig aangetroffen. Nu staat het Bezemkruiskruid overal op zandige plaatsen zoals langs duinpaden, snelwegen en spoorlijnen. Vooral de verspreiding langs autosnelwegen in West-Europa is opvallend. Vanwege het wegzout kunnen maar weinig soorten zich goed ontwikkelen in de stroken die direct aan het asfalt grenzen. Het Bezemkruiskruid heeft daar blijkbaar geen last van want van juli tot ver in het najaar worden de bermstroken lichtgeel gekleurd. Voor de werkzaamheden voor de KW boulevard begonnen kwam deze soort overigens hier nog niet voor.

Strandmelde(l) en Melganzevoet(r), september 2008.

foto: Joost Bouwmeester

In de nieuwe duinen werd ook op meerdere plaatsen de **Strandmelde** aangetroffen. Deze soort

is talrijk in het Waddengebied en Deltagebied langs de rand van kwelders en schorren, maar ontbreekt langs de kust tussen Hoek van Holland en Den Helder vrijwel geheel.

Bij het onderzoek op 5 september bleken al heel wat kiemplanten van **Rimpelroos** en **Dauwbraam** aanwezig te zijn. Beide soorten zullen zich naar verwachting de komende jaren sterk uitbreiden. Op die datum werden ook drie zeldzame soorten aangetroffen: **Gele hoornpapaver**, **Bilzenkruid** en **Zandvarkensgras**. De eerste soort wordt een enkele keer in de zeereep en op de steenglooiing van de Katwijkse Uitwatering aangetroffen. Bilzenkruid is in het verleden enkele keren op bouwterreinen aangetroffen. De derde soort is in onze omgeving alleen bekend van de Katwijkse Uitwatering.

Gele hoornpapaver, sept. 2008. foto: Joost Bouwmeester

Gelukkig is ook de **Zeewinde** weer teruggekeerd. Voor de KW-boulevard werden enkele kiemplanten ontdekt en rond de nieuwe

helikopterlandingsplaats van Huis ter Duin heeft zich een fraaie begroeiing van deze soort ontwikkeld.

Conclusie

Enkele maanden na voltooiing van de werkzaamheden kan worden vastgesteld dat in de nieuwe duinen voor de KW boulevard van Noordwijk een natuurlijke plantengroei op gang is gekomen. In totaal werden hier in 2008 110 soorten aangetroffen. Het aanplanten van Helm, gestoken in de nabijgelegen duinen, heeft er toe geleid dat zich veel plantensoorten hebben gevestigd die van nature in de zeereep thuishoren. Verwacht mag worden dat nog andere soorten zich hier zullen vestigen als de huidige begroeiing zich verder ontwikkelt en voor meer beschutting in dit dynamische milieu zal zorgen.

Hoewel een groot deel van de zaadbank was weggespoeld en wellicht de minst interessante delen gespaard bleven, is toch duidelijk te zien waar deze grond is gestort. Bij vergelijkbare projecten in de nabije toekomst (kustversterking Katwijk) verdient het aanbeveling ook daar de bovenlaag van de zeereep af te graven, op te slaan en terug te brengen.

De ontwikkeling tot nu toe maakt in ieder geval wel duidelijk dat het een goed besluit is geweest om in de nieuwe duinen geen zaadmengsels van elders uit te strooien. Nu is te zien dat het gebied op natuurlijke wijze begroeid raakt, waarbij iedereen kan waarnemen hoe de vegetatie zich onder invloed van wind, zout- en zandtransport verder ontwikkelt. Ongetwijfeld zal ook in 2009 een boeiende ontwikkeling te zien zijn.

EXCURSIEWEEKEND OP VLIELAND

Koene Vegter

In een onlangs verschenen column in de Volkskrant beschrijft Kader Abdolah zijn eerste bezoek aan Vlieland, waar hij van de boot onverwacht in een vergaen sprookje meent te stappen en waar een deel van de mens naar zijn mening nog oer en oud is gebleven. Hij noemt het een gelukseiland, waar je eigenlijk heen gaat om niets te doen, om je helemaal aan te stilte over te geven.

Of iedereen het hier volledig mee eens zal zijn, kan ik niet bevroeden, maar zeker is het zo, dat Vlieland ook bij de leden van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk – kortweg VNVN – tot de meer favoriete

Het basaltgroepje. foto: Koene Vegter